

MENIREA UNIVERSITĂȚII ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

Vasile ȚAPOC

Catedra Filosofie și Antropologie

Dans cet article on parle de la mission de l'université contemporaine dans la formation des futurs scientifiques et spécialistes. L'auteur prouve que le but de l'université est d'éduquer, y inclus par la philosophie, de véritables intellectuels, des personnes aux idées précieuses et habilités d'employer ces idées dans la vie quotidienne. Les universités pourraient et devraient servir comme modèle pour le comportement social et la modification de la mentalité héritée du passé.

„Trebuie să devenim noi înșine întruchiparea schimbării
pe care o căutăm în lume”.

Mahatma Gandhi

Astăzi este binecunoscut că știința și cultura sunt factorii decisivi ai dezvoltării societății și că universitatea este una dintre cele mai apreciate instituții de știință și cultură. Numai de la universități se poate aștepta știința cea mai avansată pentru nevoile economiei, îndeosebi de la științele naturii, și o educație moral-culturală de înaltă probă de la științele socioumanistice. Succesul activității universității depinde de **idealul** ce o pătrunde, de **spiritul** ce o însuflețește și de conștientizarea **menirii** sale.

O universitate are menirea de a contura și promova adevăratele idealuri ale națiunii, idealul universitar fiind identic în esență cu cel național. Dacă „știința e putere”, iar universitatea e „așezământ al științelor”, atunci idealul ei devine de a aprinde nu doar farul științelor, ci și de a lumina întreaga activitate a poporului cu lumina științelor – atât activitatea de stăpânire a naturii prin tehnologii industrial-economice avansate, cât și activitatea socială prin știința socioumanistică și cultura moral-juridică.

Ținând cont de globalizarea vieții noastre și de idealul integrării în UE, Universitatea de Stat din Moldova, de fapt, de mulți ani lucrează asupra racordării procesului instructiv-educativ la standardele învățământului universitar european, punând accentul pe înaltul profesionalism și cultură pe măsură. USM nu doar a fost, ci trebuie să rămână în continuare „cetatea culturii”, în genere, și a acelei românești, în special. Acesta ar trebui să fie idealul, dar și norma etică a activității fiecărui universitar. Trebuie ca, prin cultură și știință, USM să realizeze idealul național de integrare europeană, care ar deschide cale largă manifestării capacităților creatoare ale poporului nostru. Pentru a se împlini acest ideal e nevoie de o raportare a întregii activități universitare la cele mai înalte valori morale și științifice ale umanității – așa cum ne îndeamnă *Codul de etică* al USM. Numai prin sacrificiul muncii și disciplinei de muncă putem contribui la progresul cultural-științific pe drumul progresului și dezvoltării generale.

Fiind firească dorința noastră de a duce o viață mai bogată și fericită, acesta trebuie să fie efectul dezvoltării noastre, și nu idealul. Adevăratul ideal poate fi formulat astfel: iubirea de țară, de neam și de limbă trebuie să fie singura garanție de folosire a tuturor calităților noastre spre binele societății. Idealul este de a ridica prin știință și cultură, promovate de sistemul de învățământ, la un nou nivel neamul nostru prin dezvoltarea tuturor calităților lui, astfel ca el să-și poată ocupa locul binemeritat printre națiunile europene și ale lumii. Doar aducând nota personală, originală, a propriei culturi, sistemul de învățământ și întreaga societate va fi așteptată și primită cu respect în familia popoarelor ce fac parte din UE.

În perioada contemporană societatea trebuie să conștientizeze că de modul cum funcționează școala depinde viitorul poporului și al țării. Un popor, dacă vrea să câștige respectul altor popoare și „...să biruiască în lume, trebuie să se deprindă să iubească altarele acestei noi zeități, adică universitățile” [1].

Întronarea spiritului universitar se produce pe parcursul vieții universitare de către anumite principii valorice, ca: dăruire de sine, disciplină, comunicare sinergică, abordare serioasă a obiectivelor, valorizarea propriului potențial și a potențialului studenților. Spiritul universitar e determinat în esența sa de „năzuința de unificare a tuturor eforturilor de cercetare și lărgire a patrimoniului de cunoaștere a omului”, precum și de credința în valoarea suverană a strădaniei intelectuale „ca act creator și metodă” [2]. Spiritul universitar include în sine aceea ce includea „confraternitatea universitară din Evul Mediu”: solidaritatea, angajamentul și responsabilitatea față de împlinirea năzuințelor corpului academic și a celor ale societății.

În lecția de deschidere a anului universitar 1919-1920, intitulată *Datoria vieții noastre*, rectorul Universității din Cluj Vasile Pârvan scria: „Noi trebuie să fim spiritul critic prin care trebuie să se lumineze națiunea, când în mizeria luptei vieții și în haosul ciocnirilor pătimase politice, ea (națiunea – *V.T.*) vede răsturnată toată scara valorilor și ceea ce socotea sfânt îi este arătat de luptătorii gălăgioși și fără conștiință ca murdar, iar ceea ce i se păruse josnic îi era înfățișat ca ideal. Noi trebuie să îi explicăm că civilizația materială, singură, nu e nimic mai presus ca un grajd sistematic pentru vite bine hrănite și țeselte, dar nici pe de parte nu e o orânduire în care să aibă un loc și suflul care, în om, e idee” [3]. Sufletul universitar animat de ideea dorului profesorilor de a se autoinstrui și de a instrui studenții – în aceasta constă **menirea** universității.

Universitatea e instituția ce are misiunea de a perfecționa prin cultură și știință cele mai frumoase calități ale unui popor și de a înlătura, prin educație, trăsăturile negative. Sub acest aspect universitatea trebuie să devină un centru de iradiere a culturii pentru întregul popor.

Problema educației în cadrul universității urmărește scopul conștientizării datoriei intelectualului. Educația intelectuală are ca scop adaptarea personalității viitorului specialist la realitatea obiectivă. Ea presupune: „Stăpânirea cunoștințelor fundamentale, de cultură generală, valabile la nivelul fiecărui domeniu, ...cultivarea aptitudinilor cognitive superioare..., dezvoltarea resurselor afectiv-motivaționale ale învățării..., dezvoltarea creativității...” [4].

Misiunea universității este de a include în procesul educării ceea ce este mai pronunțat și mai subiectiv în ființa umană – educația morală. Pe lângă cunoștințe teoretice și exerciții practice, educarea cuprinde domeniul interacțiunii studenților cu mediul universitar, care se prezintă ca o „cetate educativă”. Iată ce scrie profesorul Dan Rădulescu, referindu-se la perioada pătrunderii politicianismului în mediul universitar în anii '30 ai sec. XX: „...prin poziția, competența și, mai ales, rolul plin de răspundere ce-l au universitarii care își merită rangul și situația, sunt aceia care au **datoria** de a priveghea și lupta pentru a preveni slăbirea, degradarea morală și dezorganizarea universităților. Din acest punct de vedere nimic nu poate fi și nu trebuie să fie străin: e răspunzător și complice acel universitar care vede și știe o greșală și ticăloșie care contribuie la degradarea unei părți din universitate și n-o împiedică, atunci când poate, și nu protestează violent și cât mai public pentru a o combate” [5].

După cum s-a observat, roadele pe care le recoltează societatea de pe „câmpul” învățământului în genere și al celui universitar îndeosebi sunt: știința, cultura, inclusiv cea filosofică, și promotorii acestora în viață – intelectualitatea.

* * *

Filosofia este cea mai slab protejată latură a culturii spirituale. Este mereu supusă îndoielii însăși posibilitatea existenței filosofiei. Fapt ce îi face pe intelectuali să revină mereu asupra fondării și demonstrării necesității filosofiei. Aceasta în aspect spiritual. În aspect social partea cea mai fragilă a societății o prezintă intelectualitatea. Ca și prezența filosofiei, care stă la baza trecerii societății la dezvoltarea civilizațională, prezența funcțională a intelectualității e la fel de necesară. Dispariția intelectualității ar fi echivalentă cu o catastrofă umanitară. Deoarece filosofia și intelectualitatea sunt funcțional interdependente, e firesc să scoatem în evidență și valoarea intelectualității pentru dezvoltarea eficientă a societății.

Intelectualul este acel care-i responsabil de acumularea și îmbunătățirea calității cunoștințelor și/sau de păstrarea și comunicarea valorilor spirituale perene comunității sociale, el fiind nemijlocit implicat în aplicarea acestor valori în viața de zi cu zi.

Solicitat, în toamna anului 2004 la Kyoto (Japonia), să vorbească despre experiențele cruciale ce i-au orientat gândirea, filosoful clasic Jürgen Habermas încheia amintind ce înseamnă să fii intelectual. În condițiile în care posesia unei diplome confirmă, evident, calificarea persoanei pentru o profesie și nimic mai mult, convingerea sa este că „intelectualul trebuie să facă neîntrebat – așadar, fără însărcinare din partea cuiva – uz public de cunoștința sa profesională, de care dispune ca filosof sau scriitor, ca specialist în științele sociale sau ca fizician, de exemplu...el trebuie să se exprime conștient de failibilitatea sa. El trebuie să se limiteze la teme savante, să promoveze informații obiective și argumente cât mai bune, el trebuie să se străduiască, de asemenea, să îmbunătățească nivelul discursiv nemulțumitor al controverselor publice... El nu trebuie să-și îngăduie să folosească influența pe care o dobândește prin cuvânt ca mijloc pentru dobândirea puterii...” [6]. Drept exemplu de intelectual de înaltă ținută morală servește însuși filosoful J.Habermas, dovadă fiind activitatea lui în această calitate.

Concepția lui Habermas despre intelectual demonstrează veridicitatea afirmației din motto. Aceasta și din cauza că noile mentalități apar la început doar câte una, fiind apoi preluate și de alți membri ai societății. Să ne amintim cum au învins noile idei promovate la început de Mahatma Gandhi cu privire la principiul non-violenței, care a stat la baza luptei duse de India în timpul eliberării de jugul colonial. Sau de Martin Luther King care a preluat de la M.Gandhi principiul non-violenței, și l-a folosit în lupta pentru recunoașterea drepturilor civile ale populației de culoare în SUA. Aceste biruințe l-au însuflețit, probabil, pe Nelson Mandela, care a învins politica de apartheid din Africa de Sud. Ceea ce e comun pentru acești trei luptători, care prin impunerea propriilor mentalități au învins nu doar mentalitățile adverse, ci și marile puteri politice ce le susțineau pe ultimele, este faptul că toți au fost intelectuali prin excelență.

Iată cum caracterizează influența lui M.Gandhi asupra mentalității poporului indian un ilustru contemporan al acestuia într-o lucrare editată în anul 1927 (reeditată în 1998): „S-a vorbit despre o nouă religie, care ar fi gandhismul, despre o mișcare națională gandhistă și despre o revoluție socială gandhistă. În toate acestea sufletul, motorul principal este Mahatma Gandhi. El este nu numai șeful necontestat al mișcării naționale din India, ci un adevărat simbol pentru noua viață indiană, căci el reprezintă idealul moral, politic și social al unui popor, care vrea să trăiască într-un stat unitar și independent. Poporul, care mai înainte era foarte ușor stăpânit și prin forțe puțin numeroase de către europeni, deoarece doctrinele religioase și organizarea socială din India ajutau la aceasta, devine acum, sub influența lui Gandhi, o națiune greu de stăpânit...” [7]. M.Gandhi, și-a schimbat nu doar propria mentalitate, ci a reușit, prin propriul exemplu, să transforme mentalitatea compatrioților în așa fel, încât slăbiciunile acestui popor au fost transformate în energii de neînving în lupta cu adversarii.

Soarta Europei moderne și contemporane a fost și rămâne a fi determinată de implicarea mai mult sau mai puțin reușită a intelectualilor în problemele societății. Acolo unde a realizat succese evidente, intelectualitatea le-a obținut datorită faptului că „...s-a eliberat de robia interioară, adică și-a asumat responsabilitatea și a încetat să învinuiască în toate împrejurările” [8]. Iar faptul că bolșevicii au exclus din viața socială intelectualii veritabili, sau, cum îi numea V.Lenin, „intelectualitatea putredă” (гнилая интеллигенция), a și determinat eșecul orânduirii sociale instaurate în Rusia sovietică.

Astăzi trăim în epoca profesioniștilor cunoașterii, în care capitalul intelectual are o importanță majoră. Stephen Covey, în calitatea sa de cel mai respectat expert din lume în domeniul conducerii organizațiilor, demonstrează că „în trecut 80% din costul de producție reprezenta costul materialelor, iar restul de 20% era costul resurselor intelectuale necesare la fabricarea produselor respective; astăzi această proporție este aproape complet inversată, adică de 30% la 70%” [9]. Aceste schimbări au fost sesizate de societate prin faptul că în prim-plan au fost scoase două momente: unul – în plan economic, când a fost luat în calcul așa-zisul „capital intelectual”, și altul – în plan social, prin calificarea timpului în care trăim ca „epocă a informației”. După cum menționează Stuart Crainer în lucrarea *Secolul Managementului*, „epoca informației pune la mare preț munca intelectuală. Oamenii devin din ce în ce mai conștienți că recrutarea, păstrarea și perfecționarea oamenilor talentați are o importanță crucială pentru competitivitate” [10]. În câțiva ani s-au produs schimbări radicale în ceea ce privește sursele ce determină dinamica vieții sociale. Perspectiva acestei dezvoltări a fost prevăzută de cunoscutul economist american Peter Drucker care, cu 20 de ani în urmă, în lucrarea *A conduce cu gândul la viitor: Anii 1990 și dincolo de ei* scria: „De acum înainte cunoașterea reprezintă cheia progresului. Lumea nu devine o mare consumatoare de muncă, de materiale sau energie, ci o mare consumatoare de cunoștințe” [11].

Încă de atunci se observa că progresele în domeniul inteligenței artificiale și al sistemelor experte furnizează noi căi de a concentra competența. Datorită tuturor acestor schimbări apăruse un nou val de interes crescând față de problemele epistemologice, îndeosebi metodologice ale cunoașterii, învățământului, neurobiologiei și alte aspecte ale preocupărilor de evoluțiile intelectuale care acționează asupra arhitecturii cunoașterii. Referindu-se la asemenea momente, Alvin Toffler le califica astfel: „...cunoașterea se restructurează cel puțin la fel de profund ca violența și averea, însemnând că toate elementele triadei puterii sunt în revoluție simultană. Și, în fiecare zi, celelalte două surse de putere devin ele însele mai dependente de cunoaștere.

Acesta, deci, e turbulentul fundal în fața căruia trebuie văzute ascensiunea și decăderea civilizațiilor și ale națiunilor individuale și care explică de ce majoritatea ipotezelor curente ale puterii se vor dovedi derutante” [12].

Rămâne să conștientizăm transformările profunde atât care au guvernat motivațiile individuale, care au dus la schimbări în societate, îndeosebi cele din domeniile politic și economic, cât și cele care au guvernat

motivațiile individuale, care au determinat eficiența în activitatea de producție. Luate împreună, ele au constituit așa-zisa Eră Industrială [13]. Cea mai grandioasă realizare a omenirii ce s-a încheiat în mare parte în secolul XX este tocmai desăvârșirea instaurării acestei ere. Prioritățile valorice ale acestei perioade au fost exprimate lapidar într-un titlu de eseu și într-o constatare făcută de Richard Rorty. Eseul poartă titlul semnificativ *Prioritatea democrației în raport cu filosofia*, în care Rorty afirmă explicit: „... punem libertatea mai presus de perfecțiune” [14]. Dat fiind faptul că filosofia nu este doar un domeniu specializat, ci și un nivel superior al dezvoltării culturii spirituale ce demonstrează un nivel superior al valorii acesteia, plasarea de către Rorty a filosofiei pe planul doi valoric nu trebuie să deranjeze, cel puțin din două motive. În primul rând, absolutizarea și impunerea unei filosofii întregii comunități sociale ar transforma-o, după cum a fost cazul așa-zisei filosofii marxist-leniniste, în ideologie cu toate consecințele ce decurg din ea. În al doilea rând, faptul că pentru americanul R.Rorty libertatea (cu alte cuvinte, democrația) avea prioritate nu doar în fața filosofiei, ci și în fața moralei și credinței religioase, poate fi înțeles dacă ținem cont că doar cu peste 40 de ani în urmă democrația era un vis pentru SUA. Realitatea era cruntă: negrii nu aveau aceleași drepturi nu doar la învățământ performant, dar nici măcar să circule în mijloace de transport împreună cu albi. În 1968 e asasinat luptătorul pentru drepturile civile ale populației de culoare, preotul și publicistul Martin Luther King, fapt ce i-a zguduit puternic pe americani. Și, în sfârșit, mentalitatea umanist-democratică învinge. Cum să nu fie supraapreciată în asemenea condiții importanța politicului: democrației, libertății sociale ș.a. Această supraapreciere l-a făcut pe Rorty să concluzioneze că „filosofia nu are ...nici o responsabilitate pentru bunul mers al treburilor publice” și că „în această privință, arta și politica au luat locul filosofiei” [15].

Da, au luat locul în ultimul timp, după ce „visul” libertății s-a transformat, prin implicarea decisivă a intelectualilor, în realitate. Iar mentalitatea intelectuală a fost și rămâne ghidată de idei filosofice, morale. Aportul intelectualilor la transformările sociale, la extreme, se manifestă prin crearea operelor eponime, care prezintă „...produsul geniului național” [16], cum ar fi pentru noi opera lui Mihai Eminescu, și prin activitatea „ordinară” a intelectualilor anonimi pentru posteritate. Referindu-se la rolul deosebit al intelectualității anonime pentru buna funcționare a societății, Michel Winock în partea finală a lucrării *Secolul intelectualilor* menționează: „Ea (intelectualitatea – *V.T.*) trebuie să fie concepută ca o forță anonimă, ieșind din anonim doar atunci când se prezintă ocazia, fără să aștepte o remunerare, ceea ce implică un anumit cod de comportare. Paradoxul intelectualului vine din faptul că puterea de care poate el dispune îi este dată de renumele său: o exercită în folosul unei mare mize umane care îi întărește reputația” [17]. Activitatea modestă a acestora, pe fondul scandalurilor politice murdare, este de mare importanță pentru societate. „... Munca de zi cu zi a intelectualilor anonimi – mai cu seamă ca educatori – care mi se pare că trebuie să fie recunoscută drept adevărată contraputere – continuă același autor – ... în sânul societății democratice. Conștiința civică, refuzul de a se crede în calitate de persoană sau în calitate de grup de o altă esență, cooperarea activă cu dorința de a trăi împreună, pe scurt – temeliile etice ale societății noastre imperfecte, dar perfectabile, nu sunt monopolul unora, ci treaba tuturor” [18]. Dar și în acest aspect intelectualii, prin modelul de integrare în viață, sunt inconfundabili.

Am vorbit mai sus despre tripla funcție a intelectualilor: obținerea cunoștințelor, comunicarea acestora semenilor și acordarea ajutorului în implementarea acestor cunoștințe în viața de zi cu zi. Aceste activități intelectualul, după cum relatează St. Covey [19], le exercită în conformitate cu cele 4 tipuri de inteligență: a minții, a corpului, a inimii și a spiritului. La rândul lor, aceste inteligențe ale intelectualului sunt motivate de 4 tipuri de nevoi: de a învăța, care implică inteligența minții; de a trăi – implică inteligența corpului prin voință, de a iubi – implică inteligența inimii prin sentimente, de a lăsa valori netrecătoare – implică inteligența divină din noi. În așa fel, după cum filosofia include nu doar un gen specific de activitate, ci și un nivel calitativ superior al oricărei activități spirituale, la fel și intelectualul atinge un nivel aparte în activitatea sa. Nivel ce denotă manifestarea integrală superioară a capacităților omului. Asemănarea dintre filosofie și intelectual se extinde și asupra inadmisibilității instituționalizării și oficializării unei filosofii în detrimentul celorlalte. Oficializarea unei filosofii, după cum a demonstrat așa-zisa filozofie „marxist-leninistă”, ar transforma-o în ideologie, cu toate consecințele respective. Aceeași situație s-ar produce și cu intelectualitatea: „instituționalizarea funcției intelectuale, iată răul cel mai mare”, susține, pe bună dreptate, M.Winock [20]. A fi adeptul unei sau altei filosofii, ca și a fi adeptul unei sau altei forme a criticii societății noastre, este o chestie personală și nu una organizațională, politică. Intelectualii trebuie să propage morala fără moralism – prin cuvânt și exemplu propriu de angajare socială. Specificul acțiunii intelectualului este, în primul rând, de a gândi și de a

acționa prin el însuși. În al doilea rând, să nu absolutizeze valoarea societății democratice. După cum menționează renumitul scriitor spaniol Mario Vargas Llosa, „...adevărul e că, dintre toate cele produse de istorie, acest sistem mediocru, cu toate imperfecțiunile lui, a redus cel mai mult violența, a stimulat cel mai mult progresul economic și social și a creat cel mai mare spațiu de acțiune pentru libertate. E un sistem profund imperfect, care are nevoie să fie constant criticat, ca să nu degenereze, dar nu există nici un altul asemănător, care să se poată transforma din interior, și în acest fapt constă superioritatea democrației asupra sistemelor totalitare” [21].

În încheiere formulăm concluzia (de altfel, evidentă pentru noi – intelectualii anonimi): dacă lumea cu mentalitatea ei de astăzi nu ne satisface, nu este suficient să o criticăm. Se mai cere să recurgem la transformarea propriei mentalități și la promovarea unui astfel de mod de activitate, care ar putea fi preluat și folosit de semenii mai puțin preocupați de problemele spirituale. Promovare nu doar teoretică, ci și practică, care ar miza pe competența, onestitatea și devotamentul față de valorile morale, deoarece, vorba lui I.L. Caragiale: „unde nu e moral, acolo e corupție și o soțietate fără prințipuri...”. Și această miză trebuie îndreptățită prin contribuția adusă autorității morale și culturale a societății, în care normele și moravurile sociale ar promova supremația legii, atitudinea de combatere a corupției și a altor fapte nepermise de legea penală, satisfăcând astfel nevoile de natură economică și educativă ale populației. Și locul învățământului universitar în atingerea acestor obiective, prin pregătirea intelectualilor veritabili, este greu de supraapreciat.

Referințe:

1. Idealul Universității moderne. - Cluj-Napoca, 1994, p.23.
2. Ibidem, p.35.
3. Ibidem, p.60.
4. Sorin Cristea. Dicționar de pedagogie. - Chișinău – București, 2000, p.114-116.
5. Idealul Universității moderne, p.38.
6. Citat după: Marga A. Filosofia lui Habermas. - Iași: Polirom, 2006, p.32.
7. Petre Andrei. Mișcările naționaliste din Asia și Mahatma Gandhi. – În: Petre Andrei. Sociologia revoluției. Studii de sociologie politică. - Iași: Polirom, 1998, p.135-136.
8. Бердяев Н.А. Философская истина и интеллигентская правда. – În: Вехи. Интеллигенция в России: Сборник статей 1909-1910. - Москва: Молодая Гвардия, 1991, с.42.
9. Stephen R. Covey. A 8-a treaptă a înțelepciunii. De la eficiență la măreție / Tr. de Radu Nicolae Trif. - București: ALLFA, 2006, p.254.
10. Stuart Crainer. The Management Centuri. - San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 2000, p.207.
11. Petr F. Drucker. Managing for the Future: The 1990s and Beyond. - New York: Truman Tally Books, Dutton, 1992, p.334.
12. Toffler Al. Powershift: Puterea în mișcare / Tr. de Mihnea Columbeanu, Filipeștii de Târg. - Prahova: Antet XX Press, 1995, p.424.
13. *A se vedea*: Stephen R.Covey. Op. cit.
14. Rorty R. Prioritatea democrației în raport cu filosofia. – În: Rorty R. Obiectivitate, relativism și adevăr. Eseuri filosofice I / Tr. de Mihaela Gabulea. - București: Univers, 2000, p.328.
15. Filosoful american Richard Rorty despre Adevăr, Dreptate și „Stânga Culturală” în discuție cu Jôrg Lau și Thomas Assheuer, în „Die Zeit” nr.30, 18 iulie 1997. – În: Rorty R. Contingență, ironie și solidaritate / Tr. de Corina Sorana Ștefanov. - București: ALL Educațional, 1998, p.317.
16. Bădescu I. Timp și cultură. Trei teme de antropologie istorică. - București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1998, p.287.
17. Winock M. Secolul intelectualilor / Tr. de Gheorghe Chiriță. - Chișinău: Cartier, 2001, p.623.
18. Ibidem.
19. Stephen R. Covey. Op. cit.
20. Winock M. Op. cit., p.623.
21. Chipuri ale răului în lumea de astăzi. Mario Vargas Llosa în dialog cu Gabriel Liiceanu. Ediție bilingvă română-spaniolă / Tr. și retroversiune de Ileana Spicione. - București: Humanitas, 2006, p.61-62.

Prezentat la 23.02.2011